

Κείμενο Πολιτικής

Περιεχόμενα

1. Ο ρόλος και η εικόνα των κομμάτων σήμερα
2. Το ισχύον νομικό πλαίσιο περί της ίδρυσης και λειτουργίας των πολιτικών κομμάτων
3. Αξιολόγηση του ισχύοντος νομικού πλαισίου περί της ίδρυσης και λειτουργίας των πολιτικών κομμάτων: Σκόπια ελλιπές
4. Λύση: Ενίσχυση του ισχύοντος νομικού πλαισίου περι της ίδρυσης και λειτουργίας των πολιτικών κομμάτων & διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής του
5. Τα ελληνικά πολιτικά κόμματα κοιτάζοντας με τόλμη στον καθρέφτη, αναλογιζόμενα το ρόλο και τις ευθύνες τους
6. Πηγές

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΝ ΚΑΘΡΕΦΤΗ

Σύνταξη: Άννα Π. Δαμάσκου

1. Ο ρόλος και η εικόνα των κομμάτων σήμερα

Η οξεία οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα μας τα τελευταία χρόνια αποτέλεσε την αφορμή για την αναθεώρηση και ανασυγκρότηση πολλών νοσηρών θεσμών της ελληνικής κοινωνίας, που μέχρι πρότινος κανείς δεν αμφισβητούσε ή, ακόμη και αν αμφισβητούσε, δεν τολμούσε τελικά να τους αγγίξει. Τα πολιτικά κόμματα δεν θα μπορούσαν να μείνουν έξω από αυτή τη συζήτηση, δεδομένου ότι οι παθογένειες τους είναι χρόνιες αλλά όχι και ανίατες.

Η τελευταία τριετία στην Ελλάδα σημαδεύτηκε από εναλλαγή στην εξουσία τεσσάρων κυβερνήσεων και τρεις εκλογικές αναμετρήσεις, με διάχυτη την αίσθηση στους πολίτες ότι «όλοι ίδιοι είναι», αλλά και ότι έπρεπε να επιλέξουν αναγκαστικά κάποιο πολιτικό κόμμα – αυτό που θεωρούσαν λιγότερο επικίνδυνο, λιγότερο βλαπτικό για τα συμφέροντά τους και τη χώρα. Με άλλα λόγια, η ψήφος των πολιτών δεν ήταν θετική ψήφος εμπιστοσύνης και αισιοδοξίας, αλλά αρνητική ψήφος απογοήτευσης και φόβου. Το αίσθημα αυτό πηγάζει κυρίως από τα φαινόμενα διαφθοράς και κακοδιοίκησης που παρατηρούνται στο σύνολο σχεδόν των κομμάτων που λειτούργησαν στη μεταπολιτευτική Ελλάδα. Σε μεγαλύτερο -οπωσδήποτε- βαθμό τα φαινόμενα αυτά παρατηρήθηκαν στα λεγόμενα κόμματα εξουσίας.

Μολαταύτα, ουδείς αμφισβητεί ότι τα πολιτικά κόμματα αποτελούν κατάκτηση της δημοκρατίας και ότι ο κομματικός ανταγωνισμός συνιστά εχέγγυο της ελευθερίας. Τα πολιτικά κόμματα είναι θεσμός αναντικατάστατος, καθόσον αποτελούν τις θεμέλιες λίθους της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας και, ως εκ τούτου, η επιρροή τους εκτείνεται σε όλα τα ζωτικά θέματα που αφορούν μια κοινωνία.

Διαφάνεια στα Πολιτικά Κόμματα

Συνεπώς, είναι προς το απόλυτο συμφέρον του κοινωνικού συνόλου να λειτουργούν με όρους ανεξαρτησίας, διαφάνειας, ακεραιότητας και λογοδοσίας.

2. Το ισχύον νομικό πλαίσιο περί της ίδρυσης και λειτουργίας των πολιτικών κομμάτων

Το άρθρο 11 του Συντάγματος κατοχυρώνει το δικαίωμα του συνέρχεσθαι, ενώ το άρθρο 12 το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι. Το τελευταίο ορίζει, επιπλέον, ότι τα σωματεία και οι ενώσεις προσώπων εν γένει δεν δύνανται να διαλυθούν για παράβαση του νόμου ή ουσιώδους διάταξης του καταστατικού τους, παρά μόνο με δικαστική απόφαση.

Το άρθρο 29 του Συντάγματος κατοχυρώνει, πιο συγκεκριμένα, την ελευθερία ίδρυσης κομμάτων και συμμετοχής σε αυτά, προς εξυπηρέτηση της εύρυθμης λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος. Επίσης, προβλέπει την οικονομική ενίσχυση των κομμάτων από το κράτος, καθώς και τον έλεγχο της οικονομικής διαχείρισης τους. Τα πολιτικά κόμματα λαμβάνουν κρατική χρηματοδότηση τόσο για τις εκλογικές όσο και για τις λειτουργικές δαπάνες τους. Στο νόμο περιγράφονται διεξοδικά η διαδικασία χρηματοδότησης, οι δικαιούχοι αυτής, καθώς και η κατανομή των πόρων¹. Η συγκέντρωση ελάχιστου ποσοστού ψήφων από ένα κόμμα, προκειμένου αυτό να λάβει κρατική χρηματοδότηση, είναι προαπαιτούμενο, ώστε να διασφαλίζεται ότι το συγκεκριμένο κόμμα εκπροσωπεί υπαρκτό ρεύμα της κοινωνίας. Ωστόσο, η εν λόγω πρακτική εμποδίζει ενδεχομένως νέα κόμματα να εκπροσωπηθούν.

Τα πολιτικά κόμματα, πριν δραστηριοποιηθούν, καταθέτουν ιδρυτική δήλωση στον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, στην οποία αναφέρεται ότι η λειτουργία του κόμματος εξυπηρετεί την εύρυθμη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Στον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου γνωστοποιούνται ακόμη το όνομα, το έμβλημα, η έδρα του κόμματος, καθώς και το καταστατικό ή η ιδρυτική πράξη του κόμματος που πρέπει να υπογράφεται από τουλάχιστον 200 πολίτες με δικαιώμα ψήφου². Οι όροι του καταστατικού ή της ιδρυτικής πράξης είναι αυτονόητο ότι δεν πρέπει να αντιστρατεύονται το Σύνταγμα και το νόμο.

Το ΠΔ 96/2007 περί «Κωδικοποίησης σε ενιαίο κείμενο των διατάξεων της νομοθεσίας για την εκλογή βουλευτών» αποτελεί το νομικό πλαίσιο που ρυθμίζει τις προεκλογικές εκστρατείες των κομμάτων, ενώ ο ν. 3023/2002 περί «Χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων από το κράτος, εσόδων και δαπανών, προβολής, δημοσιότητας και ελέγχου των οικονομικών των πολιτικών κομμάτων και των υποψήφιων βουλευτών» και ο ν. 3870/2010 περί «Εκλογικών δαπανών συνδυασμών και υποψηφίων και έλεγχο αυτών, κατά τις περιφερειακές και δημοτικές εκλογές» ρυθμίζουν, μεταξύ άλλων, ζητήματα τακτικής και εκλογικής διαχείρισης κομμάτων, συνδυασμών και υποψηφίων. Τα εν λόγω νομοθετήματα ρυθμίζουν,

επιπλέον, τους χώρους υπαίθριας προβολής πολιτικών μηνυμάτων, την προβολή προεκλογικών μηνυμάτων των κομμάτων μέσω των ραδιοτηλεοπτικών μέσων, καθώς και τη δημοσιοποίηση δημοσκοπήσεων.

3. Αξιολόγηση του ισχύοντος νομικού πλαισίου περί της ίδρυσης και λειτουργίας των πολιτικών κομμάτων: Σκόπιμα ελλιπές

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το ισχύον νομικό πλαίσιο περιλαμβάνει όλες τις απαραίτητες ρυθμίσεις για την απρόσκοπη ίδρυση και λειτουργία των πολιτικών κομμάτων. Ωστόσο, δεν συμβαίνει το ίδιο αναφορικά με τη ρύθμιση ζητημάτων εσωτερικής διακυβέρνησης, ανεξαρτησίας, ακεραιότητας και λογοδοσίας των κομμάτων.

Οι σχετικοί με την εσωτερική λειτουργία τους κανόνες προκύπτουν από τα καταστατικά τους, τα οποία ρυθμίζουν, μεταξύ άλλων, τη διαδικασία εγγραφής μελών, την οργανωτική διάρθρωση του κόμματος, τις αρμοδιότητες εκάστου οργάνου, τη διαδικασία εκλογής της ηγεσίας τους, τη διαδικασία επιλογής υποψηφίων για τις εκλογικές αναμετρήσεις, καθώς και τις διαδικασίες κατάρτισης των πολιτικών τους.³ Η νομική δεσμευτικότητα των εν λόγω καταστατικών είναι, ως γνωστόν, μηδενική, καθόσον πρόκειται για κείμενα οικειοθελούς εφαρμογής, δεδομένου ότι η εφαρμογή τους δεν εποπτεύεται από κανέναν φορέα. Η Δικαιοσύνη δύναται να υπεισέλθει μόνο στο βαθμό που παρατηρείται ενδεχόμενη παράβαση του νόμου.

Τα πολιτικά κόμματα αποτελούν όμως, κατά μια έννοια, φορείς της κοινωνίας των πολιτών με αυτοτελή δράση και δυναμική, και μάλιστα φορείς πολυπληθέστατους.⁴ Σε κάθε περίπτωση, τα πολιτικά κόμματα είναι από τους πλέον σημαντικούς εκπροσώπους κοινωνικών συμφερόντων.⁵ Παρόλα αυτά, λειτουργούν με λιγότερη διαφάνεια και λιγότερο έλεγχο σε σχέση ακόμη και με το πιο μικρό ή το πιο ασήμαντο σωματείο που λειτουργεί στην Ελλάδα, δεδομένου ότι τα σωματεία υποχρεούνται σε διατυπώσεις διαφάνειας και υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο. Συγκεκριμένα, παρατηρείται ότι όσο πιο ισχυρός είναι ο εκάστοτε αρχηγός του κόμματος, τόσο πιο πολύ ατονούν οι καταστατικές διαδικασίες.⁶ Τούτο δε συμβαίνει τη στιγμή που τα κόμματα διαχειρίζονται δημόσιο και ιδιωτικό χρήμα ανερχόμενο σε εκατομμύρια ευρώ.

Συνεπεία των ανωτέρω, τα κάτωθι νοσηρά φαινόμενα αποτελούν πλέον πάγιες πρακτικές, με τις οποίες δείχνει να έχει συμβιβασθεί το σύνολο του πολιτικού κόσμου, αλλά και της κοινωνίας:

- Τα κομματικά όργανα συγκαλούνται μόνο και μόνο για να επικυρώσουν τη βούληση του αρχηγού-ηγεμόνα. Ουδείς πιστεύει φυσικά ότι τα καταστατικά όργανα των κομμάτων παράγουν ιδεολογία και καταλήγουν σε αποφάσεις με ελεύθερη βούληση και ανεξαρτησία. Μόνη περίπτωση να συμβεί κάτι τέτοιο είναι όταν τα κόμματα βρίσκονται σε μεταβατικές φάσεις, με «υπηρεσιακούς»

αρχηγούς, και χωρίς να είναι ακόμη ορατό στο προσκήνιο το πρόσωπο του διάδοχου αρχηγού, λόγω ισχνών πλειοψηφιών.

● Όταν υπάρχει έστω και η υποψία ότι τα καταστατικά όργανα δεν πρόκειται να συμμορφωθούν με τη βιούληση της πρωταγωνίστριας ή της ανερχόμενης συνιστώσας του κόμματος, τα εν λόγω όργανα παραγκωνίζονται πραξικοπηματικά. Το 2004, κατά παρέκκλιση των προβλεπομένων στο καταστατικό του ΠΑΣΟΚ, εξελέγη πρόεδρος του κόμματος κατόπιν ψηφοφορίας ανοικτής στο σύνολο των μελών του κόμματος και των φίλων αυτού. Το παράδειγμα του ΠΑΣΟΚ ακολούθησε το 2009 η Νέα Δημοκρατία, επίσης κατά παρέκκλιση των προβλεπομένων στο καταστατικό της, εκλέγοντας με τον ίδιο, αλλά πολύ πιο επεισοδιακό τρόπο, τον σημερινό αρχηγό της.⁷

● Ουδείς φυσικά δημοκρατικά διακείμενος πολίτης αμφισβητεί το άνοιγμα μιας τέτοιας διαδικασίας στο λαό, ώστε να ενισχύεται η νομιμοποίηση του νέου αρχηγού. Πολλοί όμως αμφισβητούν την κατά το δοκούν επίκληση της «άμεσης δημοκρατίας», ήτοι κατά τρόπο προσχηματικό και πραξικοπηματικό, ώστε να παρακαμφθούν οι εκ του καταστατικού προβλεπόμενες διαδικασίες. Διότι στην περίπτωση π.χ. της επιλογής υποψηφίων βουλευτών, ακόμη και όπου προβλέπεται καταστατικά η επιλογή αυτών με δημοκρατικές διαδικασίες και από πολυμελή όργανα⁸- καθόσον τούτο δεν προβλέπεται πάντα⁹- είναι κοινό μυστικό ότι τον πρώτο και τελευταίο λόγο έχει πάντα ο εκάστοτε αρχηγός του κόμματος.

● Μια άλλη -πολύ ευφάνταστη ομολογουμένως και συνάμα αμφίβολης νομιμότητας- αρχή που διέπει τη λειτουργία των κομμάτων είναι αυτή της «κομματικής πειθαρχίας», στο όνομα της οποίας διαγράφονται από την κοινοβουλευτική ομάδα βουλευτές που εξελέγησαν με την ψήφο χιλιάδων πολιτών, όχι λόγω παράνομης ή αντισυνταγματικής ενέργειάς τους, αλλά γιατί εξέφρασαν άποψη διαφορετική από αυτή του εκάστοτε αρχηγού. Η ελευθερία της γνώμης του βουλευτή, ενώ προστατεύεται ρητά από το Σύνταγμα,¹⁰ δεν προστατεύεται από τα ίδια τα κόμματά τους, σκοπός των οποίων είναι, σύμφωνα με το Σύνταγμα, η υπηρέτηση της δημοκρατίας.

● Για τα οικονομικά των κομμάτων και τη διακίνηση μαύρου πολιτικού χρήματος έχουν χυθεί τόνοι μελάνης, ενώ και η Διεθνής Διαφάνεια-Ελλάς έχει καταγράψει εκτενώς το πρόβλημα, προτείνοντας συγκεκριμένες λύσεις.¹¹ Στο πλαίσιο του παρόντος σημειώνονται μόνο τα ακόλουθα:

Η οικονομική κρίση που μαστίζει την Ελλάδα δεν είναι μόνο συνέπεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, αλλά και απότοκος χρόνιας κακοδιαχείρισης της χώρας εκ μέρους των κομμάτων εξουσίας. Και δεν θα μπορούσε να είναι διαφορετικά τη στιγμή που οι κατεξοχήν διεκδικητές της εξουσίας και κάτοχοι αυτής δεν έχουν καταφέρει να νοικοκυρέψουν ούτε τα του οίκου τους. Τα οικονομικά των μέχρι πρότινος δύο μεγαλυτέρων κομμάτων, που εναλλάσσονταν στην εξουσία, είναι σε δεινή κατάσταση, εξαιτίας της πολυετούς ακατάσχετης σπιατάλης και του υπερδανεισμού τους από τις τράπεζες.¹² Ελλείψει ακίνητης περιουσίας των κομμάτων, δίδονται ως εγγύηση στις τράπεζες οι μελλοντικές κρατικές χρηματοδοτήσεις. Τα κριτήρια δε με τα οποία χορηγούνται, μέχρι σήμερα, τα δάνεια αυτά κάθε άλλο παρά τραπεζικά είναι.¹³ Τα αποτελέσματα αυτής της κακοδιαχείρισης είναι, μεταξύ άλλων, η σημαντική περιστολή δαπανών και οι απολύσεις προσωπικού των κομμάτων.

- Από τους δημοσιευόμενους ισολογισμούς των κομμάτων προκύπτει ότι τα τελευταία εξαρτώνται σε ελάχιστο ή μηδενικό βαθμό από την ιδιωτική χρηματοδότηση.¹⁴ Επιπροσθέτως, τα πολιτικά κόμματα διατείνονται ότι διατηρούν τις καταστατικά προβλεπόμενες εσωτερικές ελεγκτικές επιτροπές και ενίστε ότι ελέγχονται και από ανεξάρτητους ορκωτούς ελεγκτές. Η υπόθεση του σκανδάλου της Siemens κατέρριψε με τον πλέον ηχηρό τρόπο και τους δυο αυτούς μύθους.¹⁵ Συγκεκριμένα, αποδείχθηκε τόσο η στενή εξάρτηση του πολιτικού συστήματος από τον επιχειρηματικό κόσμο, όσο και η διενέργεια της οικονομικής διαχείρισης των κομμάτων από έναν πολύ μικρό πυρήνα προσώπων πέριξ του εκάστοτε αρχηγού του κόμματος, καταλείποντας στα αρμόδια καταστατικά προβλεπόμενα όργανα ρόλο διακοσμητικό. Τούτα συνέβησαν, παρότι το ισχύον νομικό πλαίσιο περί των οικονομικών των κομμάτων είναι αρκετά εκτενές. Το γεγονός, όμως, ότι, μέχρι το ξέσπασμα του σκανδάλου, δεν είχαν εντοπιστεί οι ως άνω παράνομες πρακτικές, ενώ ούτε μετά από αυτό επιβλήθηκαν κυρώσεις στα κόμματα καταδεικνύει ότι ο τρόπος εφαρμογής του εν λόγω νομικού πλαισίου είναι φορμαλιστικός, ενώ και το ίδιο το πλαίσιο δεν επαρκεί για τη διασφάλιση της διαφάνειας στα οικονομικά των κομμάτων. Υπάρχει βέβαια και η περίπτωση του ΚΚΕ που αμφισβητεί ευθέως τον νόμο, αρνούμενο να δώσει στη δημοσιότητα τη λίστα με τους χρηματοδότες του.¹⁶

Από τα ανωτέρω καθίσταται σαφές ότι οι πολιτικοί παράγοντες της χώρας, μέχρι σήμερα, δεν έχουν ωριμάσει επαρκώς, ώστε να κινηθούν προς την κατεύθυνση της θεσμοθέτησης ενός αποτελεσματικότερου πλαισίου αναφορικά με τη διαφάνεια, τον έλεγχο και την ακεραιότητα των κομμάτων. Ωστόσο, η αδιέξοδη κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η χώρα, ως αποτέλεσμα μακροχρόνιας σπατάλης, κακοδιαχείρισης και δομικών στρεβλώσεων, δεν επιτρέπει να παραμένει στο απυρόβλητο κανένας θεσμός της ελληνικής κοινωνίας.

4. Λύση: Ενίσχυση του ισχύοντος νομικού πλαισίου περί της ίδρυσης και λειτουργίας των πολιτικών κομμάτων & διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής του

Τα πολιτικά κόμματα, με αφορμή διάφορες περιστάσεις και συγκυρίες, διακηρύζουν τη δέσμευσή τους για την πάταξη της διαφθοράς και την ενίσχυση της διαφάνειας στους κόλπους τους.¹⁷ Κυρίως νιώθουν την ανάγκη να προβούν σε τέτοιου είδους διακηρύξεις λόγω της καχυποψίας και της αποστροφής που εκδηλώνουν προς αυτά οι πολίτες. Για παράδειγμα, τα δυο κόμματα εξουσίας, που κατεξοχήν πρωταγωνίστησαν στη διαφθορά, έχουν θεσπίσει το μεν ΠΑΣΟΚ τον «Κώδικα Δεοντολογίας & Διαφάνειας»¹⁸ για τα μέλη του, η δε Νέα Δημοκρατία το «Παρατηρητήριο για τη Διαφάνεια»¹⁹. Επιπλέον, κατά την τελευταία τριετία έχουν ψηφισθεί από τα δυο αυτά κόμματα αναρίθμητα νομοθετήματα για την πάταξη της διαφθοράς²⁰ - κανένα όμως νομοθέτημα που να αφορά την πάταξη της διαφθοράς στους κόλπους τους.

Ωστόσο, τα πολιτικά κόμματα, ως εν δυνάμει φορείς της εκτελεστικής εξουσίας και πρωτίστως ως εκπρόσωποι της λαϊκής βούλησης, οφείλουν όχι μόνο να

Διαφάνεια στα Πολιτικά Κόμματα

διακηρύπτουν, αλλά και να ενσαρκώνουν τις αρχές της ανεξαρτησίας, της διαφάνειας, της ακεραιότητας και της λογοδοσίας.

Οι παρακάτω προτάσεις της Διεθνούς Διαφάνειας-Ελλάδος, όπως διατυπώθηκαν και στην πρόσφατη έρευνά της με θέμα «Αξιολόγηση Εθνικού Συστήματος Ακεραιότητας – Ελλάδα», φιλοδοξούν να αποτελέσουν ένα έναυσμα για συζήτηση και νομοθετικές ρυθμίσεις σε ό,τι αφορά τα κόμματα.

Αναλυτικότερα, οι προτάσεις έχουν ως εξής:

- Τα πολιτικά κόμματα οφείλουν να συναινέσουν στη θέσπιση συνταγματικής διάταξης περί της δημοκρατικής και διαφανούς λειτουργίας τους.**

Το Σύνταγμα δεν αρκεί να μεριμνά μόνο για την απρόσκοπτη ίδρυση και λειτουργία των πολιτικών κομμάτων, οφείλει να διασφαλίζει ότι και τα ίδια τα κόμματα θα ενσαρκώνουν τη δημοκρατία, προκειμένου να δικαιώνουν τον ρόλο τους ως εχέγγυα της δημοκρατίας. Τούτο δεν σημαίνει, ωστόσο, ότι η παράλειψη θέσπισης συνταγματικής διάταξης εμποδίζει τη λήψη σχετικών μέτρων.

- Τα πολιτικά κόμματα οφείλουν να συναινέσουν στη θέσπιση νόμου περί της εσωτερικής οργάνωσης, λειτουργίας και ελέγχου τους.**

Ως ενώσεις προσώπων, η απλούστερη νομική μορφή που μπορεί να έχει μια συσσωμάτωση πολιτών, τα πολιτικά κόμματα υποχρεούνται μόνο στην κατάθεση της ιδρυτικής δήλωσης ή του καταστατικού τους στον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Το δε περιεχόμενο της ιδρυτικής δήλωσης ή του καταστατικού αρκεί να μην αντιστρατεύεται το Σύνταγμα και το νόμο, ενώ η εφαρμογή τους εφεξής είναι οικειοθελής και ουδόλως ελέγχεται. Τούτο είναι εξωφρενικό αν σκεφτεί κανείς την επιφροή της δράσης των κομμάτων στο σύνολο των ζητημάτων που αφορούν το κοινωνικό σύνολο, αλλά και το γεγονός ότι διαχειρίζονται δημόσιο και ιδιωτικό χρήμα εκατομμυρίων ευρώ. Δεν νοείται, λοιπόν, να υπάρχουν νόμοι που ορίζουν ρητά και αυστηρά τα ελάχιστα όργανα, διαδικασίες, διατυπώσεις διαφάνειας και ελέγχου στα οποία υποχρεούται ένα σωματείο, χωρίς να ισχύει τουλάχιστον το ίδιο και για τα πολιτικά κόμματα. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει ίσως να συζητηθεί και η μεταβολή της νομικής φύσης των κομμάτων, ώστε να απαιτείται η πλήρωση περισσότερων εχεγγύων διαφάνειας και ελέγχου.

- Τα πολιτικά κόμματα οφείλουν να συναινέσουν στη θεσμοθέτηση ανεξάρτητης αρχής με αρμοδιότητα την εποπτεία και τον έλεγχο τους.**

Ολοφάνερα η θέσπιση ενός υποχρεωτικού και αυστηρού νομικού πλαισίου για τη λειτουργία των κομμάτων θα είναι άνευ νοήματος, εάν τούτο δεν συνοδεύεται και από τη θεσμοθέτηση ενός φορέα που θα ελέγχει αποτελεσματικά την εφαρμογή του. Ο εν λόγω φορέας θα πρέπει να εξοπλισθεί με επαρκείς πόρους, καταρτισμένο προσωπικό και ευρείες αρμοδιότητες, ώστε όχι μόνο να εποπτεύει και να ελέγχει, αλλά να δύναται να αναλάβει και μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες. Επιπροσθέτως, το Ελεγκτικό Συνέδριο αλλά και φορείς καταπολέμησης διαφθοράς δύνανται να εξοπλισθούν με αρμοδιότητες αποσκοπούσες στον τακτικό και έκτακτο έλεγχο των κομμάτων.

• **Τα πολιτικά κόμματα οφείλουν να συναινέσουν στη θέσπιση νομικού πλαισίου για την εκπροσώπηση συμφερόντων από τα ίδια και τους εκπροσώπους τους (lobbying).** Στην Ελλάδα όλοι το κάνουν, αλλά κανείς δεν το παραδέχεται - στο εξωτερικό (Η.Π.Α., Μ. Βρετανία, Γαλλία, Γερμανία κ.λ.π.) υπάρχει ολόκληρο νομικό πλαίσιο που διέπει τις επαφές μεταξύ πολιτικών παραγόντων και φορείς εκπροσώπησης συμφερόντων, ενώ έχει κατοχυρωθεί και το επάγγελμα του «λοιμπίστα». Δεν υπάρχει τίποτα μεμπτό στην «πάνω από το τραπέζι» προσέγγιση πολιτικών ή κομμάτων με εκπροσώπους κλάδων, επιχειρήσεων κ.λ.π., προκειμένου να διασφαλιστούν τα συμφέροντα των τελευταίων, αρκεί τούτο να γίνεται στο φως και όχι πίσω από κλειστές πόρτες.

• **Τα πολιτικά κόμματα οφείλουν να συναινέσουν στην αναμόρφωση του νομικού πλαισίου περί των εσόδων και των δαπανών των ίδιων και των υποψηφίων τους.** Ενδεικτικά πρέπει να ληφθούν μέτρα προς την κατεύθυνση της:²¹

- Αναμόρφωσης των ποσών και του τρόπου χορήγησης των κρατικών ενισχύσεων προς τα πολιτικά κόμματα, (π.χ. καταβολή από το κράτος ποσού ίσου με το ύψος των ιδιωτικών χορηγιών που λαμβάνουν τα κόμματα)
- Κατάργησης της απαγόρευσης χορηγιών από νομικά πρόσωπα,
- Θέσπισης φοροαπαλλαγών για τους ιδιώτες χορηγούς.
- Καταγραφής των ποικίλων μορφών συνδρομής των κομμάτων προς δημοτικούς και περιφερειακούς συνδυασμούς,
- Καταγραφής των εισφορών από κομματικά ίνστιτούτα, επιχειρήσεις, συνδικαλιστικές οργανώσεις, κλπ.
- Κατάργησης της δυνατότητας αφανούς διακίνησης μέρους των κεφαλαίων,
- Θέσπισης υποχρέωσης χρήσης ενός και μοναδικού τραπεζικού λογαριασμού για τα κόμματα και τους υποψηφίους,
- Θέσπισης υποχρέωσης τήρησης λογιστικών βιβλίων γ' κατηγορίας,
- Μεταβολής της σύνθεσης της Επιτροπής Ελέγχου, ώστε οι ελεγχόμενοι να μην είναι και ελεγκτές.

• **Τα πολιτικά κόμματα οφείλουν να συναινέσουν στη μεταρρύθμιση του εκλογικού συστήματος και της εκλογικής διαδικασίας.**

Τούτο είναι σκόπιμο, προκειμένου να μετριασθεί η ανάγκη των κομμάτων και των πολιτικών να καταστρατηγούν τις κείμενες διατάξεις. Μέτρα όπως ο περιορισμός των μεγάλων εκλογικών περιφερειών και η εφαρμογή της επιστολικής ψήφου αναμένεται να συμβάλουν προς αυτή την κατεύθυνση.

Ευτυχή συγκυρία αποτελεί το γεγονός ότι την τρέχουσα περίοδο και η Ευρωπαϊκή Ένωση επιχειρεί να αναμορφώσει, την ταυτότητα, τη δομή και τα οικονομικά των ευρωπαϊκών κομμάτων, με προτάσεις που δεν απέχουν πολύ από τις ανωτέρω ως προς τη φιλοσοφία τους.²² Η Διεθνής Διαφάνεια, λόγω και του σχετικού έργου που έχει εκπονήσει μέχρι σήμερα, έχει επιδείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για αυτή την προσπάθεια και συνδράμει ενεργά την Ευρωπαϊκή Ένωση στην εν λόγω πρωτοβουλία της.

Διαφάνεια στα Πολιτικά Κόμματα

5. Τα ελληνικά πολιτικά κόμματα κοιτάζοντας με τόλμη στον καθρέφτη, αναλογιζόμενα το ρόλο και τις ευθύνες τους

Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα αποτελεί πρωτίστως κρίση αξιών σε νοοτροπία και θεσμούς – είναι απότοκος σπατάλης, κακοδιαχείρισης και διαφθοράς πολλών δεκαετιών. Οι κυρίαρχες κοινωνικές ομάδες καλλιεργούν συστηματικά κουλτούρα ανοχής στη διαφθορά, ώστε να μπορούν ανενόχλητες να πρωταγωνιστούν σε αυτή. Ο ίδιος ο νόμος παρασκευάζεται από τα κόμματα με τέτοιο τρόπο, ώστε να παραβλέπει και να υποθάλπει διεφθαρμένες πρακτικές. Αυτό που δεν έχει καταστεί μέχρι σήμερα κοινωνική συνείδηση είναι ότι τα δικαιώματα των μη προνομιούχων πολιτών απειλούνται περισσότερο σε ένα περιβάλλον διαφθοράς και οικονομικής κρίσης. Ο αριθμός των προνομιούχων πολιτών περιορίζεται καθημερινά με αλματώδεις ρυθμούς και, αυτή τη στιγμή, η Ελλάδα ξαναδίνει τη μάχη για την προστασία θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα οποία μέχρι χθες θεωρούνταν κεκτημένα. Επομένως, κάθε πρόσωπο, πολύ δε περισσότερο οι ενώσεις προσώπων που καλούνται πολιτικά κόμματα, οφείλουν να οφείλουν να σταθούν με τόλμη μπροστά στον καθρέφτη, που προσπαθεί να ισορροπήσει στο χείλος του γκρεμού, και να αναλογιστούν τον ιστορικό ρόλο και τις ευθύνες τους.

6. Πηγές

¹ Άρθρα 1-4 ν. 3023/2002.

² Άρθρο 29 ν. 3023/2002.

³ Βλ. ενδεικτικά: «Καταστατικό Πανελλήνιου Σοσιαλιστικού Κινήματος», www.pasok.gr/portal/resource/section/statuteMenu. «Καταστατικό Νέας Δημοκρατίας», www.nd.gr/katastatiko.

⁴ Σκορδάς Αθ., Γενικός Διευθυντής Νέας Δημοκρατίας, συνέντευξη στη συγγραφέα στις 19.05.2011.

⁵ Βλ. ενδεικτικά: Σπουρδαλάκης Μ., Εισήγηση στην εκδήλωση της Κίνησης Πολιτών «Τα πολιτικά κόμματα και ο ρόλος τους στη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος», 29.05.1990.

⁶ Διαμαντόπουλος Αθ., Καθηγητής Πολιτικών Επιστημών Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών, συνέντευξη στη συγγραφέα στις 25.05.2011.

⁷ Βλ. ενδεικτικά: Τσιούφος Δ., «Πανηγυρική εκλογή του Α. Σαμαρά στην ηγεσία της Νέας Δημοκρατίας», www.imerisia.gr/general2.asp?catid=15459&subid=20110&pubid=22329143, 30.11.2009.

⁸ Βλ. ενδεικτικά: Άρθρα 49-51 του Καταστατικού του ΠΑΣΟΚ.

⁹ Βλ. ενδεικτικά: Άρθρο 21 του Καταστατικού της ΝΔ.

¹⁰ Άρθρο 60 παρ. 1 Συντάγματος της Ελλάδας.

¹¹ Διεθνής Διαφάνεια-Ελλάς, Ζητήματα διαφάνειας ως προς το πολιτικό χρήμα και τη χρηματοδότηση των πολιτικών και των κομμάτων: προτάσεις προς συζήτηση από τη Διεθνή Διαφάνεια-Ελλάς, 2010. Διεθνής Διαφάνεια-Ελλάς, Διαφάνεια στη διαχείριση του πολιτικού χρήματος, 2010.

Διαφάνεια στα Πολιτικά Κόμματα

¹² Βλ. ενδεικτικά: Μαρκόπουλος Δ., «Σε κατάσταση ΔΝΤ τα οικονομικά των κομμάτων – Η Ανεργία πλήγτει και τα κομματικά στελέχη»,

www.protothema.gr/politics/article/?aid=108767, 01.03.2011.

¹³ Βλ. ενδεικτικά: «Τα χρέη των κομμάτων στις ελληνικές τράπεζες»,

<http://ethnosnews.com>, 16.01.2011.

¹⁴ Το Βήμα, 20.12.2009.

¹⁵ Βλ. ενδεικτικά: «Τα μαύρα ταμεία του ΠΑΣΟΚ», http://pithia-gr.blogspot.com/2010/05/blog-post_31.html. Καραμανώλη Ε., «Θ. Τσουκάτος: Συνήθης πρακτική τα “μαύρα ταμεία των κομμάτων” – “Πολυετής πρακτική που συνεχίστηκε και μετά από εμένα” υποστρίζει ο πρώην Βουλευτής του ΠΑΣΟΚ στον Εισαγγελέα», <http://news.kathimerini.gr>, 29.06.2008. Τζιοβάρας Γ., «Οι εντιμότατοι φίλοι του Μιχάλη Χριστοφοράκου», www.tovima.gr/politics/article/?aid=335740, 06.06.2010.

¹⁶ Βλ. ενδεικτικά: «Το ΚΚΕ αρνείται έλεγχο στα οικονομικά του και κατηγορεί το ΠΑΣΟΚ», <http://news.kathimerini.gr>, 16.07.2009.

¹⁷ Βλ. ενδεικτικά: «Παπανδρέου: πρωτοβουλίες-ασπίδα κατά της διαφθοράς», www.inews.gr/23/papandreou-protovoulies---aspida-kata-diafthoras.htm, 27.01.2011. «Σαμαράς: εθνική συμφωνία κατά της διαφθοράς», www.antinews.gr/2010/12/09/75220, 09.12.2010.

¹⁸ www.pasok.gr/portal/resource/section/codeMenu

¹⁹ www.nd.gr/web/secretary-diafaneia

²⁰ Βλ. Διεθνής Διαφάνεια-Ελλάς, Αξιολόγηση Εθνικού Συστήματος Ακεραιότητας – Ελλάδα, 2012, σελ. 34-67.

²¹ Για εκτενή παρουσίαση του θέματος βλ.: Διεθνής Διαφάνεια-Ελλάς, Ζητήματα διαφάνειας ως προς το πολιτικό χρήμα και τη χρηματοδότηση των πολιτικών και των κομμάτων: προτάσεις προς συζήτηση από τη Διεθνή Διαφάνεια-Ελλάς, 2010. Διεθνής Διαφάνεια-Ελλάς, Διαφάνεια στη διαχείριση του πολιτικού χρήματος, 2010.

²² Βλ. ενδεικτικά: European Commission, Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the statute and funding of European political parties and European political foundations, COM(2012) 499 final 2012/0237 (COD). European Commission, Commission working Document prefiguring the proposal for an amendment to the Financial Regulation introducing a new title on the financing of European political parties, Brussels, 12.9.2012 COM(2012) 500 final.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ:

Άννα Π. Δαμάσκου

Νομικός - Ερευνήτρια
«Διεθνής Διαφάνεια-Ελλάς»
E-mail: adamaskou@hotmail.com

Διεθνής Διαφάνεια-Ελλάς

Ευφρονίου 5-7, Αθήνα, ΤΚ 11634
Τηλέφωνο : +30 2107224940
Fax: +30 210 7224947
E-mail: tihellas@otenet.gr

Η Άννα Δαμάσκου είναι υποψήφια Διδάκτωρ του Queen Mary University of London στον τομέα του ευρωπαϊκού οικονομικού ποινικού δικαίου και κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου (LL.M) από το London School of Economics. Εργάζεται στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς Ν.Π.Δ.Δ., ενώ έχει, επίσης, εργασθεί και στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε.

Με την οικονομική ενίσχυση του προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης "Πρόληψη και Καταπολέμηση του Εγκλήματος" Ευρωπαϊκή Επιτροπή - Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων.

Η έκδοση αυτή απηχεί αποκλειστικά τις απόψεις του συγγραφέα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν είναι σε καμία περίπτωση υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση του περιεχομένου της έκδοσης.